

El dia que els nazis van bombardejar Martorell

Andreu González Castro

12.12.2024

Els dies 23 i 24 de gener de 1939 van ser dos dies terribles a Martorell marcats per les explosions, la por i la mort. En aquelles dues dates es produïa la retirada republicana de Martorell i la voladura de ponts d'aquest bàndol per dificultar l'avenç de l'exèrcit franquista. El 23 de gener va estar protagonitzat en gran mesura per l'atac de l'aviació alemanya a la vila. El 24, per la destrucció de vies de comunicació. La cronologia dels fets està prou ben explicada en una informació publicada per la Diputació de Barcelona¹ que seguim molt de prop. És una informació elaborada per personal del Museu Municipal de Martorell amb l'assessorament de Jordi Amigó i Barbeta.²

En un dia ple d'esclafits i detonacions, a primera hora del matí del 23 de gener de 1939, les tropes republicanes van volar els ponts del Carrilet i de l'MSA³. Cap a les nou, uns avions van bombardejar per primer cop el nucli antic de Martorell. No seria pas l'últim.

Què fer en cas de bombardeig

Davant d'un avís de perill aeri, anunciat per la sirena del Sindicat Vitícola amb una xiulada llarga, la població martorellenca podia protegir-se de diferents maneres. Una era aixoplugar-se als diferents refugis. La segona era fugir del nucli urbà i cercar recer en balmes o barraques de vinya de la muntanya. Això és que va fer, per exemple, la família del nen d'11 anys Jaume Vidal.⁴

Arran dels bombardejos de ciutats catalanes com Sabadell, Terrassa o Granollers, i especialment els de Barcelona entre el 16 i 18 de març de 1938, que van

---

¹ Setmana del refugi. Martorell 2019. "Una mica d'història".

<https://www.diba.cat/web/1939-abans-i-despres/-/museu-de-martorell>

² Agraïxo a l'historiador, especialista en aquest període, la revisió exhaustiva d'aquest article.

³ Companyia dels Ferrocarrils de Madrid a Saragossa i Alacant (MSA, MZA en les seves sigles en castellà). El 1941 va ser nacionalitzada i els seus 3670 kilòmetres de línia van passar a formar part de RENFE.

⁴ Conversa amb Ramon Benavente, gendre de Jaume Vidal [22.08.2024].

provocar més de 1.000 víctimes, es van començar a crear Juntes de Defensa Passiva a moltes poblacions. L'11 de juliol de 1938 es creà la Junta de defensa de Martorell.⁵

Les Juntes de Defensa Passiva tenien com a objectiu la creació d'infraestructures i la formació d'equips humans per protegir la població en cas de bombardeig. Un dels primers passos de la Junta martorellenca va ser crear un pla de refugis. Atesa l'escassetat de recursos econòmics, aquests aquests refugis sovint aprofitaven mines d'aigua o fresqueres de cases particulars.

El primer i més cèntric de Martorell era el de la plaça de la República, actual plaça de la Vila, que es va començar a construir l'1 d'agost de 1938. Per manca de ciment, paletes i diners, les obres van ser tan lentes que no s'havien acabat encara quan les tropes franquistes van ocupar Martorell. En una placa de pedra de Sant Vicenç fixada a la porta del refugi s'hi pot llegir: "REFUGI ANTIAERI. 1938. ABRIL 1990". El refugi és al subsòl de la plaça i es va descobrir el 1990 durant les obres de pavimentació de la plaça de la Vila.

El novembre de 2005 es va instal·lar al costat de la placa esmentada una altra placa de bronze en memòria de les víctimes del bombardeig amb una inscripció: "Que mai més es torni a repetir".

Un segon refugi previst era el de la mina de cal Cardellach, conegut com de Cal Granota, que era i és al carrer de Pere Puig, s/n, actualment sota el vial de l'AP-7.

El tercer refugi previst era el soterrani de l'antic Convent de Caputxins, baixos de l'actual Museu Municipal Vicenç Ros.

El quart, la mina del Pedrenyal, situada al pati del Convent dels Caputxins, al torrent de Rosanes.⁶

El cinquè, la mina de cal Bultó.

El sisè, la torre de l'Àngel. Aquest i els dos anteriors, al torrent de Rosanes.⁷

---

⁵ PÉREZ FARRIOLS, J., et al. *Catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals i disposicions de protecció per al POUM de Martorell*. Ajuntament de Martorell i Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona, 2014. En línia:

<https://patrimonicultural.diba.cat/element/refugi-antiaeri-cal-granota>.

⁶ Destruït en fer-se l'autopista AP-7. PUJADÓ, Judit. *El llegat subterrani. Els refugis aeris de la Guerra Civil*. Ara, 2008.

⁷ L'enumeració completa de refugis es troba a *L'Informador de Martorell*. Any XX. Número 853. 13 de febrer de 1998. p. 4.

La Junta de Defensa Passiva de Martorell va crear també brigades contra incendis i per desenrutar. Així mateix, va equipar l'hospital amb material sanitari.

La Junta de Defensa Passiva de Catalunya va subvencionar la martorellenca amb 30.000 PTA. La resta de recursos van provenir de la imposició d'una quota setmanal obligatòria de 25 cèntims a cada família de la població i de l'increment de 25 cèntims en el preu de les entrades dels espectacles.

Bombarder Junkers Ju 87 (Stuka) generat amb intel·ligència artificial. Font pròpia.

Els dos bombardejos

Existeixen diferents versions de com es van produir els bombardejos a Martorell i qui en va ser responsable.

La propaganda franquista, per descomptat, els va atribuir a l'aviació republicana. Ben mirat, es podria tractar d'un intent de l'aviació lleial de dificultar l'avanç de les tropes franquistes tot volant el pont sobre l'Anoia.

La segona qüestió a dirimir és si va ser l'aviació italiana o l'alemanya la que va deixar caure les bombes a Martorell. A l'*Atles de la Guerra Civil a Catalunya* s'atribueix el bombardeig a la primera.⁸ A la pàgina 309 d'aquesta obra monumental i de referència s'hi afirma: "Avions italians bombardegen Martorell i provoquen la fugida de bona part de la població i una vintena de morts". Anem a pams, doncs, i cenyint-nos als fets comprovats.

Els avions van venir des de la banda de Castellbisbal i van sobrevolar Martorell en direcció al nord, cap a Montserrat. Les aeronaus de la Legió Còndor alemanya s'enlairaven habitualment des de l'aeròdrom de la Sénia⁹. Si l'aviació italiana prenia com a base Mallorca, l'alemanya va fer servir la població del sud tarragoní a partir de l'abril de 1938. Durant la Campanya de Catalunya, quan les bombes van caure sobre Martorell, la Legió Còndor ja disposava de més bases, cada cop més a prop de la capital catalana. Quan les tropes franquistes van ocupar Martorell, Sabadell i el seu aeròdrom encara eren republicans, però els avions alemanys podien operar des de l'important aeròdrom de Reus, més al nord que la Sénia, i d'altres de més petits que hi havia al Penedès.

Els fets són que una esquadrilla de quatre avions Heinkel He 111 s'apropà a Martorell pel cantó del Telègraf¹⁰, a Castellbisbal. El Heinkel He 111 era un bimotor de bombardeig lleuger, que s'havia estrenat a la Guerra d'Espanya, i que estava en servei des de 1937. La seva bodega de bombes tenia capacitat de fins a 2.000 kg en posició vertical.¹¹

---

⁸ HURTADO, Víctor, SEGURA, Antoni, VILLARROYA, Joan. *Atles de la Guerra Civil a Catalunya*. Edicions DAU, Barcelona, 2010.

⁹ *El Periódico*. 17.06.2021. "El aeródromo republicano que la Legión Còndor hizo suyo." <https://www.elperiodico.com/es/ocio-y-cultura/20210617/aerodromo-senia-guerra-civil-instalacion-frances-c-torres-mnac-11834387>

¹⁰ El turó del Telègraf és a Castellbisbal i s'eleva a 165 m sobre el nivell del mar. Rep aquest nom perquè al seu cim hi ha una torre fossada construïda a mitjans del segle XIX com a part de la línia de telègraf òptic militar de Barcelona a Lleida. Aquesta era la número 4 i es comunicava directament amb les torres de Molins de Rei i Esparreguera. Cercador de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya: <https://invarquit.cultura.gencat.cat/card/1129>

¹¹ Agraeixo les informacions valuósíssimes de David Íñiguez i David Gesalí en punts crucials de l'article. El primer em confirmà que no havien trobat detalls de les ordres d'operacions, plans de vol, etc. d'aquell dia, però sí els comunicats generals, que es poden llegir a l'annex. També m'explicà que la documentació republicana és escadussera i que, de fet, els comunicats de les accions de l'aviació enemiga i pròpia a partir precisament d'aquells dies de gener es va destruir.

Algunes informacions errònies afirmen que va ser una esquadrilla de tres Heinkel He 46, coneguts popularment com *paves*, la que va portar a terme el bombardeig. És una informació equivocada, ja que aquest avió era de reconeixement, no un bombarder.

Tot Martorell seguia controlat per les tropes republicanes, que preparaven la voladura dels ponts. Així mateix, evacuaven queviures i material bèl·lic, com vehicles i algun blindat. La intenció era agrupar les tropes en retirada a la riba esquerra del Llobregat, des d'on seguir resistint.

En veure els bombarders solcar el cel, potser van obrir foc. Però resultava molt difícil abatre'ls sense armament adequat, com expliquen Íñiguez i Gesalí:

Des dels seus orígens fins a l'arribada de la guerra, la defensa antiaèria, tant pel que fa a la direcció i la cadència de tir com a la potència de foc, no evolucionarà tan ràpid com ho farà l'aviació. És per això que per aconseguir abatre un avió caldrà una mitjana de 25.000 trets.¹²

L'Estat Major de l'Aire del bàndol revoltat, al document d'ordres donades del dia, apartat "Legión Cóndor", aclareix qualsevol dubte sobre l'autoria del bombardeig: "Una escuadrilla (4 aviones) bombardea el Puerto de Barcelona y puente al W. de Martorell".¹³ Pont a l'oest de Martorell: el pont sobre l'Anoia.¹⁴ Volien evitar que els republicans acumulessin forces i material de guerra a l'altra banda del riu. Aquesta era l'objectiu, però no va ser la realitat.

Van ser els mateixos avions que havien bombardejat el port de Barcelona uns minuts abans els que van deixar anar la seva càrrega mortífera al nucli antic de Martorell, unes bombes que van deixar una estela de morts als carrers del Mur, Sant Antoni i Sant Francesc. El resultat van ser prop d'una vintena de morts i una colla de ferits.

Unes hores més tard, cap a quarts de tres, dos avions alemanys Junkers Ju 87 (Stuka) van atacar de nou Martorell. Els Stuka eren uns bombarders en picat, actius des de 1937, que podien carregar fins a 1.500 kg de bombes. Aquest cop les bombes

---

¹² Íñiguez, D., Gesalí, D., Casals, J. R. *Sota les bombes. Els atacs aeris a Catalunya durant la Guerra Civil*. Angle, Barcelona, 2017. p. 56.

¹³ Archivo Histórico del Ejército del Aire. p. 106 i 107. Resum de les operacions del 23 de gener.

¹⁴ El pont d'Anoia és a uns 300 m del punt on efectivament van caure les bombes.

van caure a la zona del pont d'Anoia i als horts a la vora del riu.¹⁵ Aquest segon bombardeig no va provocar víctimes mortals.

Els Stuka eren bombarders de precisió, per bé que en aquest cas van errar el blanc. Baixaven en picat des de 3.000-4.000 metres cap a l'objectiu, deixaven anar les bombes i remuntaven el vol.¹⁶

L'autoria d'aquest segon bombardeig tampoc no genera dubtes si es tenen a mà els documents que resumeixen les operacions del dia esmentades abans: "JU 87, dos aviones bombardean el puente al W. de Martorell".¹⁷

Ju 87B Stuka i bruk under den spanske borgerkrigen

SDASM Archives.

Lisens: Falt i det fri (Public domain)

Els Stuka actius a la Guerra Civil encara no portaven les creus gammades a les ales. Foto:

https://snl.no/Junkers_Ju_87_Stuka

¹⁵ Aquesta segona onada de bombardejors es va produir mentre es desrunaven els edificis esfondrats per la primera ràtzia. Ràdio Martorell, 22.01.2009.

<http://www.amartorell.com/html/public/portal?showContent=NOTICIES&content=63686>

¹⁶ Andreu, P.; Moles, R. (Directors). (2018). Experiment Stuka [Documental]. Suica Films.

¹⁷ Archivo Histórico del Ejército del Aire. Estado Mayor del Aire. 3ª Sección. Operaciones. Parte de campaña. Burgos, 23 de enero de 1939. Al Ministro de Defensa Nacional. Objeto: resumen de las operaciones del día. Referencia: órdenes dadas. Región Aérea de Levante.

Qui van ser les víctimes del bombardeig?

Les víctimes de les bombes eren veïnes de les cases 34, 38 i 40 del carrer del Xic de la Barraqueta (conegut popularment com del Mur) i del carrer de Sant Francesc, paral·lel al primer i situat a uns quaranta metres en una posició més elevada. Aquest carrer, així com al de Sant Antoni, perpendicular als anteriors, és on més es van acarnissar les bombes.

La llista de les víctimes de nom conegut, en ordre alfabètic, és aquesta: Matilde Balagué Rivas, Manel Barreno Espuny, Francisca Benet Estupiñà, Josep Benet Estupiñà, Magí Bonell Farrés, Josep Bonet Potau, Helena Cortadella Cullell, Maria Josep Codorniu Benet, Maria Coral Llimona, Josep Coral Llimona, Antoni Coral Rovira, Maria Neus Espuny Baubí, Josefa Farrés Martrat, Escolàstica Llimona Estruch¹⁸ i Maria Assumpció Pujol Collado.

A aquestes quinze persones caldria afegir-hi encara unes quantes més de nom desconegut: un soldat refugiat al costat de cal Bonell, trobat sota la runa d'una escala¹⁹; un mort a cal Gibert recollit pel senyor Centellas, encarregat de la brigada municipal, diversos dies després del bombardeig²⁰; diversos morts al forn de cal Fontrodona, segons Valentí Mas.

El balanç de morts del bombardeig és, doncs, difícil de determinar. En qualsevol cas, van ser vora 20 persones.

A continuació ens aproximarem als detalls biogràfics de les víctimes, encara que de forma succinta.

Matilde Balagué Rivas

---

¹⁸ Solé i Sabaté i Ferran Balanza utilitzen el segon cognom Escrich; el Banc de la Memòria Democràtica, també. Jordi Amigó, l'escriu Estruch. El 27.08.2024 vaig rebre aquesta resposta de la tècnica gestora del Servei de Secretaria i Contractació de l'Ajuntament d'Abrera sobre aquests cognoms: "Hem fet la consulta al Jutjat de Pau d'Abrera i ens han respost que hi havia dues persones amb el cognom Llimona Estruch, una nascuda el 1887 i l'altra, el 1885, però són dos homes; per tant, la senyora Escolàstica no consta al Jutjat d'Abrera." Encara que la Sra. Escolàstica no hi consti, hi ha prou evidències per pensar que els cognoms de la víctima eren també Llimona Estruch.

¹⁹ Testimoni de Valentí Mas. Martorell, 07.02.1998. Recollit a AMIGÓ, Jordi, op. cit.

²⁰ Magatzem situat entre el carrer del Mur i el carrer Llosetes.

Martorell, 1874. 65 anys. Casada. Mestessa de professió. Vivia al c. de St. Francesc, 31.

Manel Barreno Espuny

Nascut a Tortosa el 9 de juny de 1934.²¹ 4 anys. Fill de Maria Neus Espuny Baubí, morta en el mateix bombardeig. Vivia al carrer del Xic de la Barraqueta (actual Mur), 40, amb la seva mare i dos tortosins més: els bessons Francisca i Josep Benet Estupiñà.

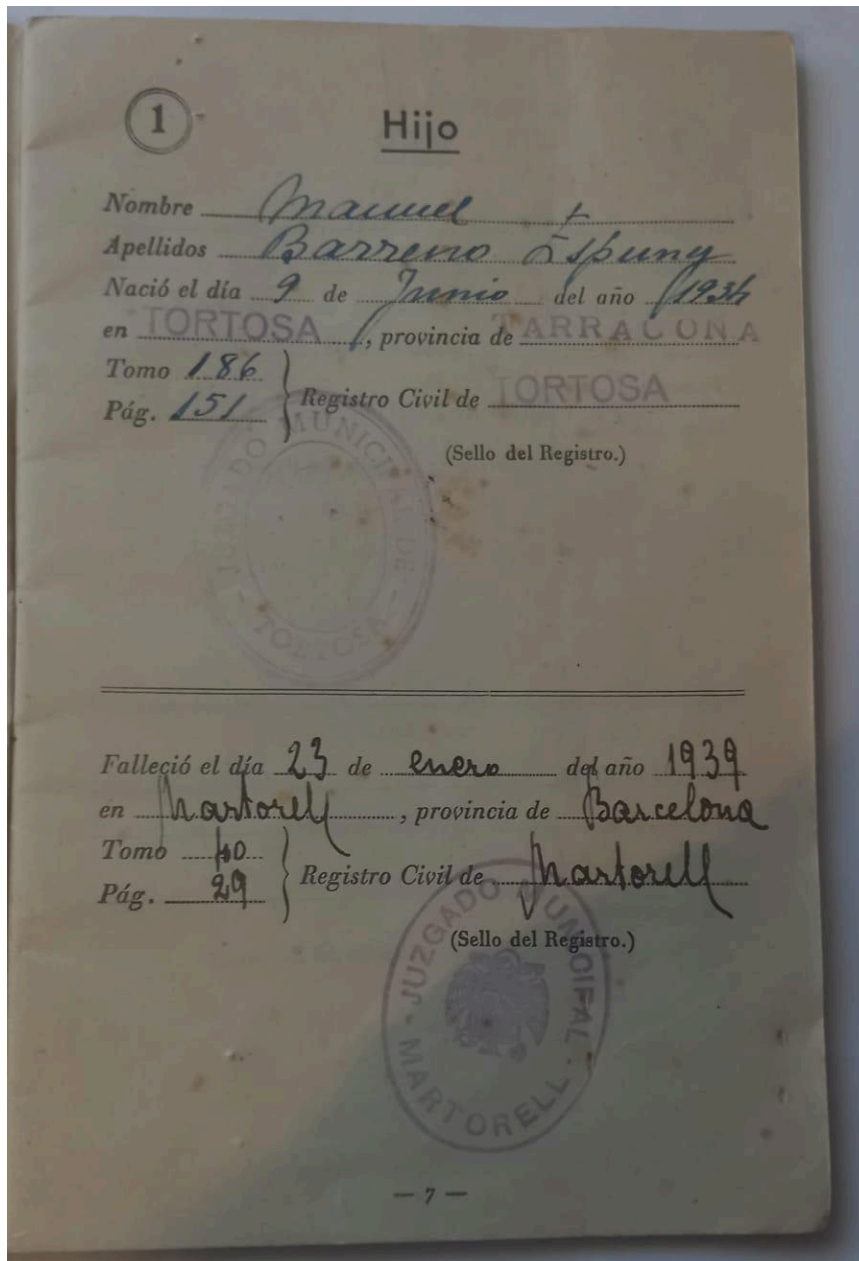
El cognom Barrero que repeteixen les exposicions és erroni. El cognom Barreno és un cognom molt conegut a Tortosa. El nen era fill d'una altra víctima de la jornada, Maria Neus Espuny Baubí. La seva família, com tantes altres, havia fugit de la capital del Baix Ebre a causa de la duresa dels bombardejos, que van causar la destrucció de la meitat dels edificis de la població²², i al fet que Barcelona tampoc no era un refugi segur davant el perill aeri. El pare de Manel Barreno treballava al Banc Central de Martorell fins que va ser mobilitzat.

---

²¹ La data exacta m'ha estat facilitada per Manel Barreno Forés en conversa telefònica el 14.09.2024.

²² Íñiguez, D., Gesalí, D., Casals, J. R. Op. cit.

Llibre de família de Manuel Barreno Eixerch, pare del nen mort durant el bombardeig. Foto: Manuel Barreno Forés

Francisca Benet Estupiñà

Nascuda a Tortosa el 1892. 44 anys. Mestressa²³. Vivia al carrer Xic de la Barraqueta, 40 (actual Mur), amb el seu germà bessó, Josep, i la família formada pel matrimoni

²³ Agraïixo al jesuenc Jordi Sebastià tot de precisions sobre els tres tortosins de la relació. Conversa mantinguda el 29.05.2024.

Manuel Barreno Eixarch i Neus Espuny, que tenia un fill de quatre anys. L'únic que va sobreviure al bombardeig fou Barreno Eixarch, ja que estava mobilitzat.

L'exposició de Museus de Martorell l'anomena Josefina²⁴. El Banc de la Memòria Democràtica l'anomena Teresa. *Los Debates* 27/7/1892 l'anomena Francisca quan recull el seu naixement al Registre Civil, una inscripció feta cinc dies abans de la publicació del diari. Aquest devia ser, doncs, el nom d'aquesta tortosina morta en aquella data fatídica.

Aquesta disparitat de noms, en aparença xocant, ho és menys després de la conversa amb Jordi Sebastià, natural de Jesús, entitat municipal descentralitzada de Tortosa: "Al carrer de la meua iaia hi vivia un Juanito que en realitat es deia Vicent. I una Cinta que en realitat es deia Felisa. Un tio de ma mare es deia Manolo però al full de serveis de la mili apareix com a Florencio. I una cosina de ma iaia es deia Tomasa però era coneguda per Cinta".

Josep Benet Estupiñà²⁵

Nascut a Tortosa. 44 anys. Germà bessó de l'anterior.

Magí Bonell Farrés

Martorell, 1914. 25 anys. Solter. Pagès. Vivia al carrer del Xic de la Barraqueta (actual Mur), 34, coneguda com a cal Bonell. Era fill de Josefa Farrés Martrat, que vivia a la mateixa casa i que també va morir en aquell bombardeig.

Josep Bonet Potau

---

²⁴ Cfr. "Museus de Martorell engega les propostes de la Setmana del Refugi Antiaeri." *Martorell Digital*, 17 de març de 2023.

²⁵ Santacana, Carles (coord.), *El franquisme al Baix Llobregat*. Abadia de Montserrat, 2001. En aquesta obra s'escriu de forma errònia Escupiña, seguint Ferran Balanza.

Sarral, la Conca de Barberà, Tarragona, 1916-Martorell, 23 de gener de 1939. 22 anys.
Fill de Pau Bonet Bonet i Carme Potau Tous.²⁶ ²⁷ La mare havia enviudat. Josep era el
gran de cinc germans, tres homes i tres dones. Rebién el motiu de cal Garrofa.

---

²⁶ Aquest nom no el recull cap exposició martorellenca. Militar. Un edicte publicat al BOE (2 de març de 1999, núm. 52) posa sobre la pista d'aquest nom desconegut fins ara, ja que dos germans de l'interfecte volen obtenir una declaració de defunció. "Don José Luis Vallés Abenia, Juez del Juzgado de Primera Instancia número 1 de la ciudad de Valls y su partido, Hago saber: Que en este Juzgado de mi cargo se tramita, a instancia de los hermanos don Juan y don Antonio Bonet Potau, expediente número 201/1998, de declaración de fallecimiento de don José Bonet Potau, nacido en Sarral (Tarragona) el 12 de junio de 1916, hijo de don Pablo Bonet Bonet y doña Carmen Potau Torres [sic], ambos fallecidos. Y que al parecer falleció en acción de guerra en la pasada contienda civil los últimos días del mes de enero de 1939, en el bombardeo aéreo de Martorell (Barcelona); lo que se hace público mediante el presente, llamándose a cualquier persona que lo considere oportuno al objeto de que pueda comparecer ante este Juzgado para ser oído en el mencionado expediente. Dado en Valls a 10 de diciembre de 1998.—El Juez, José Luis Vallés Abenia.—El Secretario.—8.596.

²⁷ Prats i Batet, Josep M. «El cost humà de la Guerra Civil (1936-1939) a la Conca de Barberà». *Aplec de treballs*, 1995, Núm. 13, p. 171-206, <https://raco.cat/index.php/Aplec/article/view/15684>.

Era membre de la junta i tresorer del Centre de la Lliga Catalana de la seva població.²⁸ Formava part de la lleva de 1937, quan complia els 21 anys d'edat, i en ser mobilitzat va participar en accions de guerra al front de Catalunya. L'historiador Jordi Amigó i Barbeta es va acostar a Sarral l'agost de 2024 i es va posar en contacte amb un nebot de Josep Bonet Potau que exerceix de professor. La família havia perdut la pista del soldat després de la guerra i algú els va dir que era mort a Martorell. Es deia que a la retirada va tornar endarrere per recollir la màquina d'escriure, ja que el noi era oficinista, i va ensopegar amb el bombardeig.

Tot apunta que s'havia refugiat al carrer del Mur, al costat de cal Bonell, sota una escala, i que va quedar atrapat per la runa que li va caure a sobre.²⁹

El 13 de desembre de 1999 es va fer la inscripció de la defunció del Sr. Josep Bonet Potau amb data 1 d'abril de 1941, segons auto del jutjat de primera instància núm. 1 de Valls de data 26 de maig de 1999. Segons l'auto, hi havia una informació testifical que la defunció havia ocorregut als bombardejos de Martorell.³⁰

Maria Josep Codorniu Benet

Martorell, 1901. Soltera. 38 anys. Mestressa. Vivia al c. del Xic de la Barraqueta, 40 (actual carrer del Mur).

Maria Coral Llimona

---

²⁸ Recasens i Llorç, Josep. "La Segona República a la Conca de Barberà i els partits polítics (1931-1936)". *Podall*. Núm. 8 (2019), p. 70.

²⁹ Vid. supra.

³⁰ Informació rebuda de Ramon Sabidó Mateu, administratiu de l'Ajuntament del Sarral, els dies 1 i 2.08.2024.

Martorell, 23.11.1921. 17 anys. Soltera. Vivia amb la seva família al número 38 del carrer Xic de la Barraqueta (actual Mur), coneguda com a cal Coral o cal Mistaire. La causa de la mort que consta al registre és “asfixia mecànica por bombardeo aéreo”.³¹

Josep Coral Llimona

Martorell, 20.08.1911. 27 anys. Solter. Germà de Maria Coral, fill d'Antoni i Escolàstica. Vivia amb la seva família al número 38 del carrer Xic de la Barraqueta (actual Mur), coneguda com a cal Coral o cal Mistaire.

Antoni Coral Rovira

Martorell, 13.03.1884. 54 anys³². Casat amb Escolàstica Llimona i pare de Maria i Josep Coral, tots quatre van morir durant el bombardeig. Obrer. Vivia al carrer del Xic de la Barraqueta (actual Mur), 38, casa coneguda com a cal Coral o cal Mistaire. 58 anys

Elena Cortadella Colell³³

Batejada a Martorell el 23.9.1866. Vivia al carrer de Sant Francesc, 21, en una casa coneguda com a cal Montal. Tenia 72 anys i estava casada amb Joan Barquet Robert. El 1911 havia nascut l'única filla del matrimoni, que es deia Elena, com la mare.

Maria Neus Espuny Baubí ³⁴ ³⁵

---

³¹ Inscripció de la defunció de Maria Llimona. Arxiu Comarcal del Baix Llobregat. Fons Jutjat de Primera Instància i Instrucció núm. 1 de Martorell. Inscripcions de defuncions de 1939. En línia: https://xac.gencat.cat/web/.content/xac/01_continguts_arxius_comarcals/ac_baix_lobregat/01_home_acb/actualitat/l_entrada_de_les_forces_d_ocupacio/familia.pdf

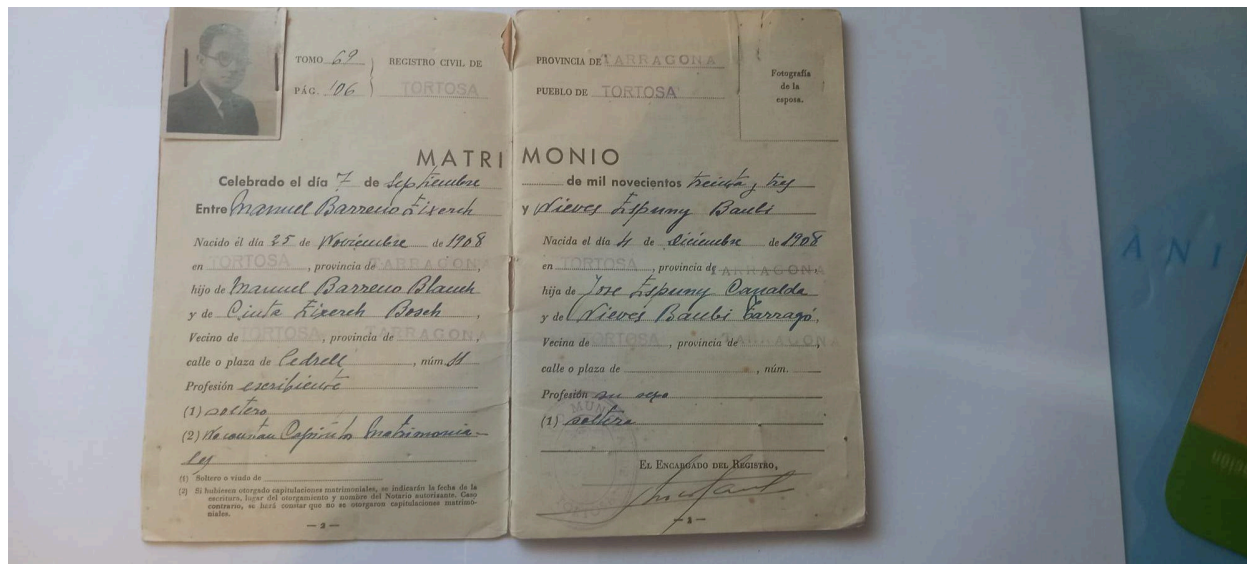
³² L'exposició de Museus de Martorell esmentada diu 58 anys.

³³ L'ortografia d'aquest cognom és vacil·lant segons les fonts. Amigó i Museus de Martorell, seguint aquest, escriuen “Colell”. El document del bateig escriu Culell, però s'aprecia que és una o corregida a sobre.

³⁴ Aquest nom i el posterior només els afegeix Josep M. Solé i Sabaté, no l'historiador local Ferran Balanza.

³⁵ El cognom no és Bautista, com afirma el Memorial Democràtic, ni Baribi. Dos números d'*El Correo de Tortosa* recullen la data de bateig de Nieves Espuny Bauví, el 6 de desembre de 1908 (8.12.1908), i la del matrimoni de la mateixa persona un dia de setembre entre el 5 i el 7 (9.9.1933).

Nascuda a Tortosa. 29 anys. Casada amb Manuel Barreno Eixarch³⁶, interventor del Banc Central^{37 38}, l'any 1933.³⁹ Mare del nen Manuel Barreno, mort també durant el bombardeig. Vivia al carrer del Xic de la Barraqueta (actual Mur), 40 amb el seu fill Manel i una altra tortosina, Francisca Benet Estupiñà., amb qui no sabem quina relació tenia.

Atès que el Sr. Barreno era una persona molt notable, el *Correo de Tortosa* celebrava l'enllaç matrimonial amb aquestes paraules a la secció de Sociedad:

Esta mañana en el altar del Santo Cristo del Sagrario, ha tenido lugar el matrimonial enlace de nuestro querido amigo don Manuel Barreno Eixarch, con la bellísima señorita María de las Nieves Espuny Baubí. Ha bendecido la unión el reverendo don José López. Los invitados han sido obsequiados con un espléndido lunch. Les deseamos una feliz y eterna luna de miel.

Barreno Eixerch, nascut el 1908, havia treballat al Banc Central de Tortosa i va anar a treballar al de Martorell. Quan treballava a Martorell va ser mobilitzat. Va passar la frontera francesa i va estar internat a Argelers fins a l'abril de 1939. En acabat, fou traslladat a Vitòria/Gasteiz, on va saber que la seva dona i el seu fill havien mort al

³⁶ *El franquisme al Baix Llobregat* escriu erròniament Yxart. El Banc de la Memòria Democràtica té la fitxa duplicada: una correspon a Maria Neus Espuny Bautista i l'altra, a Espuny Bauví (noms de font).

³⁷ Testimoni de J.J[iménez], Martorell, 19.02.1998. A *El franquisme...*

³⁸ *La Voz del Bajo Ebro*, 22.4.1966, dona com a professió de Barreno la d'interventor, i no pas la de director, com afirma Jordi Amigó a *El franquisme...*

³⁹ *Correo de Tortosa. Diario Católico*. Any XII. Núm. 4636. 9.9.1933. Sociedad. p. 4

bombardeig de Martorell, a la porta de casa. Al cap d'uns mesos va poder tornar a Amposta, on va treballar novament al Banc Central.⁴⁰

Mujer

Doña Ma Nieves Espuny Baubi
falleció en Martorell, provincia de Barcelona
el 23 de Enero de 1939
..... otorgó testamento (no consta)

Tomo 10
Pág. 29 } Registro Civil de Martorell
(Sello del Registro.)

- 4 -

La segona esposa de Manel Barreno Eixerch va ser Teresa Forés Cugat, amb qui va tenir dos fills. A un d'ells li va posar Manuel, com el nen que havia perdut al bombardeig de Martorell.⁴¹

Josefa Farrés Martrat⁴²

⁴⁰ Dades facilitades per Manel Barreno Forés en conversa telefònica el 14.09.2024, malgrat que afirmava que "és que el meu pare no em va explicar a mi res. Van ser la generació dels muts". De fet, va ser a través del Dr. Rossell, company al front de Barreno Eixerch i metge de casa, com Barreno Forés va saber algunes dades sobre el seu pare tres o quatre mesos abans que aquest es morís.

⁴¹ "In memoria Don Manuel Barreno Eixerch". *La Voz del Bajo Ebro*. 28 de juny del 1985. p. 6. Núm. 1447

⁴² En el sacramental consultat per Ramon Benavente, "Ferrer".

Martorell. 6 anys. El seu pare, Joan Pujol Pagès, la va dur en braços fins a Sabadell, on va morir. Va ser inscrita allà, segons Ferran Balanza.⁴⁵ ⁴⁶ Vivia al carrer de Sant Antoni, 10, 4a.

El cost econòmic del bombardeig

El bombardeig de l'aviació alemanya va provocar la destrucció d'una trentena d'edificis i danys en un centenar més. Segons la valoració de l'arquitecte municipal, Josep Ros i Ros, amb data 27 de novembre de 1939, el cost dels danys en l'edificació urbana ascendia a un milió de pessetes.⁴⁷ En qualsevol cas, tampoc no es pot descartar que les xifres estiguessin magnificades per poder rebre més ajuts.

El consistori martorellenc encapçalat per l'alcalde Francisco Domènech Prades va demanar al cap de l'Estat, el general Franco, que "adoptés" la vila de Martorell.⁴⁸ Aquesta "adopció" es demanava en atenció al fet que les destrosses durant "la guerra contra el marxismo y el separatismo" havia causat moltes destrosses en edificis i infraestructures.

L'expedient comença pels edificis religiosos (Grup I), segueix pels serveis públics (Grup II), continua per les obres públiques (Grup III) i acaba amb l'Edificació Urbana (Grup IV).

Les destrosses als edificis religiosos es remunten al període revolucionari i no tenen connexió amb el bombardeig.

Els danys al servei municipal d'aigües potables (Grup II) s'imputa a la voladura del pont sobre el riu Anoia.

---

⁴⁵ BALANZA, Ferran. "Full informatiu del refugi antiaeri de Martorell", 1990.

⁴⁶ El 25 de gener de l'any 2009 es va descobrir una placa al carrer del Mur, 28-30 per recordar les víctimes del bombardeig. Joana Pujol va explicar que ella encara no havia nascut, però que la seva mare havia anat a buscar el pa quan es va produir el bombardeig. Vivien al carrer de Sant Antoni. La germana de Joana Pujol va morir víctima de les bombes i el seu pare en va resultar ferit. *Regió 7*, 26.01.2009: <https://www.regio7.cat/comarques/2009/01/26/martorell-fixa-per-posteritat-seu-50694090.html>

⁴⁷ Exposició "Objectiu: Martorell. L'atac aeri del 23 de gener de 1939". Centre d'Estudis Martorellencs, 2005. En línia: https://www.sgponline.net/exposicions/EXPO_final_guerra.html [Consulta: 20.8.2024]

⁴⁸ Expedient. Lligall 64-A, carpeta 8, expedient V. "Que contiene las gestiones realizadas para la "adopción" de la villa, de conformidad con el Decreto de fecha 23 de septiembre de 1939"

El Grup III fa la suma dels danys als sis ponts de Martorell i els atribueix un cost de reparació de 1.365.000 pessetes. Tant aquest grup com l'anterior tenen a veure amb la retirada de les tropes republicanes, però no pas amb el bombardeig.

Finalment, quatre pàgines enumeren tots els edificis malmesos parcialment o total durant la guerra. Atesa la situació dels edificis en el mapa de la població i que Martorell no va ser front de guerra, gairebé en tots els casos es pot afirmar que els danys estan relacionats amb el bombardeig del 23 de gener de 1939, per bé que els propers als ponts van patir danys arran de la voladura dels passos sobre el riu.

A continuació, el recompte d'edificis afectats per carrers que mostra l'expedient. Els que van ser "totalment destruïts" es pot deduir que ho van ser per l'impacte directe de les bombes; els afectats parcialment, per l'onada expansiva.

Edifici de la Vila en runes després del bombardeig. Font: Gemma Giménez, projecte "La Imaginot".

Nom del carrer	Edificis parcialment malmesos	Edificis destruïts completament	Total d'edificis afectats
C. de Calvo Sotelo (abans del Xic de la Barraqueta i actual del Mur)	29	10	39
Carrer de Francesc Santacana (de Noia durant la República)	26	3	29
Carrer del Mercadal	35	4	39
Carrer de Sant Josep	36	0	36
Carrer de Sant Francesc	16	8	24
Carrer de Llosetles	14	1	15
Carrer de l'Aigua	3	0	3
Av. del General Mola	1	0	1
C. de la Unió	6	0	6
C. de la Lluna	2	0	2
Pl. de los Màrtires	2	0	2
C. de San Bartolomé	1	0	1
C. de la Independència	2	0	2
Via Funerària	5	0	5
C. d'en Gomis	3	0	3
C. Alta (actual de Dalt)	1	0	1
C. de Sant Lluís	0	1	1
C. de Sant Antoni	4	2	6
C. de l'Església	1	0	1

C. del Pedró	1	0	1
Pl. de l'Església	2	1	3
C. del Revall	5	0	5
C. de Vistalegre	3	0	3
Ctra. de Terrassa	0	1	1
C. de Montserrat	10	0	10
C. de Sant Joan	2	1	3
Av. de José Antonio	8	0	8
Torrent de Rosanes	1	0	1
TOTAL	219	32	251

L'expedient fet per l'Ajuntament de Martorell conté algunes duplicitats, ja que diversos edificis es compten com a parcialment destruïts i com a totalment destruïts. En aquesta taula s'ha entès que si l'edifici es comptava a la segona columna no ho havia de fer a la primera.

La suma dels desperfectes en l'edificació urbana va ascendir a 1.065.508,96 PTA segons l'estimació de l'arquitecte municipal.

Diversos martorellencs i el bombardeig

Montserrat Bonell, nascuda a Martorell l'any 1929, encara era una nena durant la Guerra Civil. Per això es dedicava a jugar sempre que podia:

Com que no teníem joguines ni teníem res, així jugàvem amb les muntanyes de sorra del refugi. Mentre l'estaven construint, vull dir. Treien sorra per a fer els túnels i nosaltres hi jugàvem a fet i a amagar, al pilla-pilla... I recordo que els homes que allà treballaven ens cridaven i ens deien que marxéssim, que encara prendríem mal, però nosaltres ens ho passàvem bé, que sabíem? Només érem uns crios que no sabíem què passava. Més tard, després de la guerra, jugaven també amb els ferros que havien quedat allà perquè feien baixada i semblaven un tobogan. Allà sí que podríem haver pres mal i, ara que ho penso, em sembla una bogeria, però ja ens havíem

acostumat a això de la guerra. Després d'haver vist el poble destrossat per les bombes, ja no ens sorprenia res.⁴⁹

Davant l'alarma per bombardeig, la seva família es va traslladar a una casa que tenien a l'actual urbanització de Can Santugini, que estava ocupada per soldats republicans en retirada.

Montserrat Bonell va perdre un tiet al front, un cosí a la rereguarda i dos familiars més durant el bombardeig de Martorell: una tieta i un cosí, els esmentats Josefa Farrés Martrat i Magí Bonell Farrés.

Pel que fa a Pere Raurich, paleta, i Francesca Farnós, pagesa, van fugir de Martorell una mica abans de l'entrada dels nacionals a Martorell. Ell havia estat ferit al front d'Aragó i les ferides encara li feien mal mentre estaven internats al camp de concentració d'Argelers. Ell tenia 20 anys i ella, 17.

Vaig entrevistar Paquita Arnaus l'any 2010, i així és com vaig esbrinar la connexió entre Martorell i el futbolista Éric Cantona:

Sí, ell és cosí meu. Som cosins primers. Vam anar a França amb la meua mare una mica abans que entressin a Martorell els *nacionales*. Vam anar a un camp de concentració, a Argelers, i hi vam estar uns dos anys. La mama volia vindre aquí a Catalunya perquè el meu pare estava a la presó i volia veure on era. Nosaltros vam venir i la seva germana, que era la meua padrina, es va quedar allà. La meua padrina va tindre unes quantes filles, aquestes noies es van casar i una d'aquestes noies ha tingut aquest fill. N'estem molt contents. Tothom, "oh, que tens un cosí així!"⁵⁰

Després de marxar d'Argelers, els avis d'Eric Cantona s'acabaren instal·lant a Saint-Étienne, on va néixer Leonor (Eléonore) Raurich i Farnós, mare d'Eric Cantona.

El també martorellenc Jaume Rovira tenia quatre anys quan es va produir el bombardeig del 23 de gener.⁵¹ Vivia al carrer de la Font, actual Anselm Clavé. Quan van sentir les sirenes, es van encaminar a correueta a casa d'una tieta seva que tenien un celler al carrer del Revall, on més tard s'ubicarien les caves Rubricatus de Lluís

---

⁴⁹ FONOLLOSA, Maria. *Les ferides de la Guerra Civil*. Treball de recerca. 2021. p. 96-97. Inèdit.

⁵⁰ En línia: <https://andreugonzalez.cat/nova-entrada-de-prova-al-blog-de-landreu/>

⁵¹ Entrevista fet el 7.8.2024.

Santacana i Faralt, fill de Francesc Santacana i Romeu, assassinat durant el període revolucionari.

S'hi van aplegar tot de nens que es van posar a jugar i a fer xivarri fins que el metge Lluís Gaya, veí del barri i que avui dia té un carrer dedicat al seu nom, els va amenaçar: "O pareu de fer soroll o us poso a tots una indició". Immediatament es va fer un silenci sepulcral al refugi.

La voladura dels ponts

La nit del 23 al 24, l'endemà dels bombardejos, l'exèrcit republicà en retirada va volar el pont de ferro de la carretera de Terrassa i el pont del Diable per dificultar l'avanç de les tropes franquistes. La matinada del 24, la vila va començar a ser ocupada per diverses unitats de les tropes nacionals. Diverses unitats de la V División de Navarra⁵² van entrar per la carretera de Gelida; la Divisione Volontari Littorio, per la carretera de Piera. Cap a les cinc de la tarda, la resistència republicana⁵³ havia desaparegut i els nacionals van creuar el Llobregat.

Les tropes republicanes en retirada havien volat, doncs, els quatre ponts per creuar el Llobregat des de la riba de Martorell a la de Castellbisbal⁵⁴ i els dos ponts per travessar l'Anoia, el de ferro i els de fusta. En total, sis ponts.

Les detonacions de les voladures dels ponts i dels bombardejos devien ser tan fortes que van provocar danys en edificis molt llunyans. Segons el testimoni d'Antoni

---

⁵² Segons Ferran Garcia Fària, "recordo que aquí a Martorell, gent de la Brigada Navarra, van rebentar les botes del cellers de la Cooperativa. Sortien fonts de vi. Amb la, gana que portarem i el vi que ens vàrem empassar, vàrem agafar més de mitja trompeta". "El captaire de la pau." Entrevista de Josep Arús i Narcís Carulla. *L'Observador de Martorell*, Any II, núm. 49, p. 15.

⁵³ La resistència republicana es va plantejar des de la posició elevada que atorgava a les tropes lleials a torre del Telègraf. *Món Castellbisbal*, 26.02.2024.

<https://monterassa.cat/moncastellbisbal/societat/torre-fossada-ultim-bastio-republica-castellbisbal-8587/>

⁵⁴ Aquests quatre ponts eren els següents. En primer lloc, el pont del Diable romà, que es va començar a reconstruir el 1961. En segon lloc, el pont de ferro que travessava el riu en direcció a Terrassa. La Maquinista Terrestre y Marítima l'havia construït el 1893. Un altre pont sobre el Llobregat era el que feien servir els trens de la companyia Camino del Hierro del Centro, en ús des del 23 de juny de 1859. En quart i últim lloc, el pont del carrilet, per als trens que feien el trajecte Martorell-Barcelona i viceversa, posat en marxa el 2012. MAURI, Alfred. *Martorell desaparegut*. Efadós:Ajuntament de Martorell, el Papiol, 2023.

Folqué⁵⁵ (nascut l'any 1932), de petits s'enfilaven a la teulada de l'Ateneu, al barri de Can Carreres, per aplegar fustes trencades amb les quals fabricaven patinets. Tots els vidres del local s'havien trencat amb les explosions dels dies 23 i 24. En el cas d'aquest edifici, molt probablement amb la voladura del pont sobre l'Anoia.

Amb els ponts ensorrats, el testimoni⁵⁶ primerenc de Joaquim Martí és molt concret sobre com s'havia de passar el riu durant el febrer de 1939:

En arribar a Martorell tots els ponts estaven destruïts. Vam haver de passar el riu Llobregat pel pont de ferro del ferrocarril caigut sobre l'aigua. Havien posat pedres damunt i una corda de banda a banda per agafar-se amb la mà.

Pel que fa al pont sobre l'Anoia, es va reconstruir amb batallons de treballadors (BT) destinats a la reconstrucció d'infraestructures. Concretament se'n van cuidar els números 108 (sense dades), el 125 (Manresa), el 134 (Martorell), el 147 (Manresa) i el 177 (Vilafranca del Penedès). La inauguració va tenir lloc el 4 de febrer de 1940.

El BT de Martorell s'havia format a partir de 376 presoners treballadors provinents del camp de concentració d'Horta el 17 de novembre de 1939.⁵⁷

En record de les víctimes

Una placa descoberta el 25 de gener de 2009 a l'edifici de carrer del Mur, 28-30-30A recorda les víctimes d'aquella data⁵⁸. Es tracta d'una data de llautó fixada a la façana de l'edifici. Sota l'escut de Martorell hi ha la inscripció següent: "MARTORELL EN RECORD DE LES VÍCTIMES DEL BOMBARDEIG DEL 23 DE GENER DE 1939. GENER DE 2009".

---

⁵⁵ Recollit el 15.07.2024.

⁵⁶ "Memòries de Joaquim Martí". *La Segarra*. Any X. Núm. 114. Febrer 1989. Santa Coloma de Queralt, p. 22.

⁵⁷ Tesi doctoral d'Aram Monfort i Coll. 2007. *Barcelona 1939: ocupació i repressió militar. El camp de concentració d'Horta i les presons de la ciutat*. p. 158, 163, 164, 260 i 262. En línia: <http://hdl.handle.net/10803/4818>

⁵⁸ *L'Informador de Martorell*. 30 de gener de 2009. Núm. 1344. p. 7.

Aquest article vol ser una petita contribució a la memòria de les persones que van morir en aquella data tan llunyana. Posar-los cara és una manera d'honorar la seva memòria i, alhora, conjurar la barbàrie de la guerra.

ANNEXOS DOCUMENTALS

A.H.E.A. ©

ESTADO MAYOR DEL AIRE   **3.ª SECCION Operaciones**

MINISTERIO DE DEFENSA
ARCHIVO HISTORICO DEL EJERCITO   **101**

PARTE DE CAMPAÑA NUM. _____

Puesto de Mando   a   23   de   Enero   de   1939

AL _____

OBJETO   RESUMEN DE LAS OPERACIONES DEL DIA DE _____

REFERENCIA   ORDENES DADAS _____

ANEXOS _____

TEXTO

R.A.LEVANTE.-
2ª B.A.H.   S-79. Una Escuadra bombardea posiciones enemigas al W. de Manresa.
Una Escuadra bombardea la estación del f.c. de Ripoll y la de Rivas.
Ca.310. Una Escuadra bombardea posiciones enemigas al N. de la carretera Basella-Solsona.
Caza.   He.112. Efectua la protección de los barcos de la Escuadra Nacional 30 millas al S.E. de Barcelona.
CR.32. Efectuan un crucero de vigilancia y protección ametrallando trafico enemigo.
Aviación Legionaria.   S-79. Diez aviones bombardean Puerto de Barcelona. Diez aviones bombardean a ambos lados de la carretera de Colbato y las de Esparaguera - El Bruch del Mig.
Br.20. Una Escuadrilla bombardea Vértice Agulera.
Dos Escuadrillas bombardean carretera Castellodi y cruce al W.
Una Escuadrilla bombardea al N. de las carreteras El Bruch del Mig.
Una Escuadrilla de S-79 bombardea cruce de carreteras al W. de Olesa de Montesenal.
Ba.65. Una Escuadrilla ametralla y spezona baterias y carretera Esparaguera- El Bruch de Mig.
CR.32. Dos grupos efectuan cruceros de vigilancia y protección en la zona Igualada y Manresa.
RO-37. Un avion reconoce en el frente de operaciones.

“Parte de campaña” de l’Estado Mayor del Aire custodiat a l’Arxiu Històric de l’Exèrcit de l’Aire. Les ordres donades no inclouen Martorell en aquest primer full (106), sinó en el següent (107): “He.111. [...] Una Escuadrilla (4 aviones) bombardea el Puerto de Barcelona y puente al W. de Martorell”. I unes línies més avall: “Ju. 87. Dos aviones bombardean el puente al W. de Martorell.”

Legion Condor.- He.111. Un Grupo (6aviones) bombardea el Puerto de Barcelona.

Una Escuadrilla (4aviones) bombardea el Puerto de Barcelona y puente al W. de Martorell.

10 Un Grupo bombardea el Puerto de Barcelona, alcanzando un barco.

Dos Escuadrillas (8aviones) bombardea Puerto de Barcelona, alcanzando almacenes y provocando gran explosión e incendios.

Un Grupo (7 aviones) bombardea Puerto de Barcelona.

Un Grupo (6 aviones) efectua igual servicio.

En la noche del 22 al 23 seis servicios de bombardeo sobre el Puerto de Barcelona y

Ju.87. Dos aviones bombardean el puente al W. de Martorell.

Dos aviones efectuan igual servicio.

DO-17. Dos servicios de reconocimiento del Puerto de Barcelona y Valencia, y reconocimiento de carreteras entre Sitges y Barcelona.

He.45. Un servicio fotografico sobre posiciones enemigas reconocidas.

BF.109. Tres servicios de,protección a los bombarderos, y servicios de reconocimiento.

Por las baterias antiareas ha sido derribado un Curtis.

R.A.CENTRO.- Sin servicios.

R.A.SUR.-

1ª B.A.H. Ju.52. Una Escuadra bombardea concentraciones enemigas al W. del Vértice Moritas.

S-81. Dos Escuadras bombardean concentraciones en la zona de operaciones.

Ju.86 y Aeros. Dos aviones y un Grupo bombardean en la zona de operaciones.

Caza. Efectua la protección de los bombarderos combatiendo con la caza enemiga logrando derribar un Curtis seguro y otro probable, perdiendo por nuestra parte al Cap. D.Manuel Vazquez que se arrojó con paracaídas cayendo en territorio rojo.

A.A.ENEMIGA. A las 7,28 entran por el N. de Vilafranca 12 Curtis y 9 Ratas que evoluciona por dicho sector y el de Villanueva, retirandose dirección N.E. a las 7,49.

A las 8,44 entran por el E. de Sitges 27 aviones (Curtis y Ratas) retirandose mismo sitio de entrada a las 8,53.

A las 16 h. cuatro Curtis pasan por el E. de San Saturnino de Noya haciendoles fuego las baterias que a.a. que logran derribar un Curtis.

COMPLEMENTO AL PARTE DE AYER.-

Legion Condor.- Ademas de los servicios dados en el parte de ayer los DO-17 efectuaron tres servicios de bombardeo sobre el trafico y posiciones enemigas cerca de Cantallop. Los He.45 y Hs.126 efectuaron cuatro servicios de pequeño bombardeo sobre el trafico al E. de San Saturnino de Noya.

R.A.BALEARES. A.N. Reconoció la costa entre Cartagena y Valencia y dos veces al N. de Mallorca y costa Catalana.

Reconoció Barcelona, observando 4 buques mercantes en su Puerto y reconocimiento busca convoy.

Uno de los aviones no regresó a su base.

A.L. Tres Escuadrillas de S-79. bombardearon Puerto de Valencia, alcanzando dos barcos y provocando incendios en almacenes y muelles.

Una Escuadrilla de S-79. bombardeo Puerto de Barcelona, alcanzando muelle España e incendiando un barco.

